

KESTÄVÄ
KASVU

STTK © 2018

Käyntiosoite:

Mikonkatu 8 A, 6. krs,
00100 Helsinki

Postiosoite:

PL 421, 00101 Helsinki

Puhelin:

09 131 521

Sähköposti:

sttk@sttk.fi

**STTK:n
elinkeinopoliittinen
ohjelma**

**KESTÄVÄ
KASVU**

www.sttk.fi

Sisällys

Johdanto

1 Kestävä kasvu ja kannattavuus

2 Työllisyysaste nousuun

3 Liikenne, asuminen ja infrastruktuuri

4 Tutkimus, innovaatiot ja kestävä oppiminen

5 Mitä Suomessa tulisi verottaa ja miksi?

6 Kiertotalous energia ja ympäristö

Yhteenveto

Johdanto

Suomen kilpailukyvyn tasosta on paljon toisistaan eroavia näkemyksiä. Kilpailukyky ei ole suoraan mitattavissa oleva suure. Kun kustannuskilpailukyvyn ohella tarkastellaan laajempaa, reaalista kilpailukykyä, sisältyvät siihen kustannusten lisäksi esimerkiksi laatu, tuotteiden ominaisuudet, brändien houkuttelevuus, palveluketjujen saatavuus, myyntiosaaminen ja toimitusvarmuus. Kokonaisuutta voidaan tarkastella vain epäsuorasti, esimerkiksi kauppataaseen ja vaihtotaseen kautta.

Työllisyysasteemme on merkittävästi pohjoismaisia vertailumaita alempana, tuottavuuden kasvu on hidasta ja yksityiset investoinnit, tutkimus ja tuotekehitys ovat matalalla tasolla. Julkisen talouden velkaprosentti on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana noin 25 prosentista reiluun 60 prosenttiin. Vaikka työllisyys on parantunut, on pitkäaikaistyöttömyys korkea ja vaikeasti työllistyvien osuus työttömistä suuri. Haasteitamme ovat myös asutuksen hajanaisuus, ikärakenne, syrjäinen sijainti suuriin markkinoihin nähden sekä melko kallis hintataso. Toisaalta Suomi on sijoittunut kilpailukykyvertailuissa pitkällä aikavälillä kohtuullisen hyvin.

Menestyminen maailmanmarkkinoilla on Suomen kaltaiselle avoimelle taloudelle välttämätöntä. Elinkeinopolitiikalla luodaan edellytyksiä toimialojen kilpailukyvyn kehittymiselle, kasvulle ja kansainvälistymiselle. Sillä myös edistetään yritysten ja työpaikkojen syntymistä. Voimme säilyttää nykyisen hyvinvointimme vain pyrkimällä jatkuvasti parempaan. Suomen potentiaalista on saatava mahdollisimman paljon irti korostamalla olemassaolevia vahvuuksia. Niitä ovat esimerkiksi yhteiskunnallisten instituutioiden toimintavarmuus ja luotettavuus, korruption vähäisyys, laadukas

terveydenhoito ja peruskoulutus sekä korkea teknologian ja osaamisen taso. Myös Suomen julkinen sektori on kansainvälisesti tunnustettu erittäin kustannustehokkaaksi.

VOIMME SÄILYTTÄÄ NYKYISEN HYVINVOINTIMME VAIN PYRKIMÄLLÄ JATKUVASTI PAREMPAAN.

Suurin osa kokonaiskilpailukyvyistä syntyy yksittäisissä yrityksissä ja työpaikoilla tehtävistä päätöksistä ja siellä olevasta osaamisesta. Silti elinkeinopolitiikkaa tehdään myös valtiovallan toimesta, hallinnosta, järjestöistä ja puolueista käsin. STTK:n tavoitteena on vahvistaa Suomen kilpailukykyä, tukea talouskasvua, parantaa työllisyysastetta sekä uudistaa elinkeinorakennetta vastaamaan esimerkiksi ilmastonmuutoksen ja digitalisaation luomiin haasteisiin. Se vaatii myös valtiovallalta aktiivisia yritysten kasvuun ja uudistumiseen suunnattuja toimia. Tulevaisuudessa arvonluonnin mekanismit muuttuvat. Aineettomien ominaisuuksien ja ihmisen toiminnan rooli korostuu, tuotannon ja kulutuksen taas pienenee. Toimet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja sitoutuminen hiilineutraaliuteen vuoteen 2035 mennessä tulevat vääjäämättä vaikuttamaan myös elinkeinorakenteeseen. Suomen nykyisten vahvuuksien kehittäminen ja tulevaisuuden vahvuuksien rakentaminen vaatii kaikkien toimijoiden onnistunutta yhteistyötä ja uskallusta.

Kestävä kasvu ja kannattavuus

1

Kestävä kasvu luodaan tuottavuudella

Kestävän elinkeinopolitiikan resepti on yksinkertainen: on panostettava korkeatasoiseen koulutukseen ja tutkimus- ja innovaatiopolitiikkaan sekä varmistettava, että pienessä kansakunnassa kaikkien työpanos hyödynnetään. Työn tuottavuuden pitää olla Suomen kaltaisessa kalliissa ja syrjäisessä maassa huippuluokkaa. Suomen on mahdoton kilpailla halpatuotantomaiden kanssa määrällisessä matalan katteen tuotannossa. Suhteellinen etumme on korkean teknologian tuotteissa, jotka edellyttävät innovaatio- ja tuotekehitystoimintaa. Innovaatioiden ja uusien toimintatapojen kehittämiseen tarvitaan korkeakoulujen, julkisen sektorin ja yksityisen sektorin nykyistä laajempaa yhteistyötä.

Työyhteisön osaamista voidaan hyödyntää tehokkaimmin silloin, kun työhyvinvointi on korkealla tasolla. Se luo jaksamista ja tehokkuutta, ja on siten merkittävä tuottavuuden tekijä. Motivoituneet, hyvinvoivat ihmiset ovat luovia ja kykenevät parhaisiin suorituksiin. Tämä vaatii panostuksia nykyistä parempaan johtamiskultuuriin kaikilla toimialoilla ja kaiken kokoisilla työpaikoilla. Parempi työhyvinvointi ja jaksaminen näkyvät myös työurien pidentymisenä sekä sairaslomien vähentymisenä. Tämä lisää työvoiman saatavuutta ja parantaa kustannustehokkuutta.

Työn tuottavuuden nostaminen maailman kärkeen tulee asettaa kansalliseksi tavoitteeksi. Tähän pyritään väestön koulutus- ja osaamistasoa nostamalla, tutkimus- ja kehityspanostuksia korottamalla sekä kehittämällä palvelujen ja hallinnon digitalisaatiota käyttäjälähtöisesti. Innovaatioiden edistämiseksi on tiivistettävä yritysten, korkeakoulujen ja julkisen sektorin toimijoiden yhteistyötä. Yhteiskunnan rakenteellista uudistumista voidaan tukea luomalla tilaa sosiaalisille innovaatioille.

Työhyvinvoinnin rooli tuottavuuden ja kasvun lähteenä tulisi tunnustaa. Panostukset eivät voi riippua työpaikan koosta tai toimialasta, vaan niiden pitää olla suunnitelmallisia ja jatkuvia.

Työelämän tasa-arvo tuottavuustekijäksi

Työelämän tasa-arvon kehittäminen tulisi nähdä tuottavuutta ja kilpailukykyä lisäävänä tekijänä. Suomessa työmarkkinat ovat pohjoismaisittain voimakkaasti jakautuneet miesten ja naisten aloihin. Alojen väliset palkkaerot ovat merkittävät ja myös alojen sisällä on havaittavissa sukupuolten välistä selittämätöntä palkkaeroa. Sukupuoli ohjaa uravalintoja soveltuvuutta ja lahjoja enemmän. Kehitys ei ole talouden tehokkuuden kannalta suotuisa.

Työpaikoilla tehtävät tasa-arvosuunnitelmat ja palkkakartoitukset ohjaavat korjaamaan selittämättömiä palkkaeroja sekä rakentamaan tasa-arvosta tuottavuustekijän.

Stereotyyppisestä toimialojen jakautumisesta miesten ja naisten aloihin tulisi pyrkiä pois esimerkiksi kannustamalla naisia luonnontieteen, tekniikan ja talouden aloille sekä miehiä puolestaan sosiaali-, terveys-, ja kasvatusaloille. Esimies- ja johtotehtäviin tulisi kannustaa yhtäläisesti molempien sukupuolten edustajia.

Reaalinen kilpailukyky ja viennin jalostusarvo

Suomen yksikkötyökustannusten kehitys keskeisiin vertailumaihin verrattuna on parantanut kilpailukykyämme selvästi. Ansiokehitys on alittanut selkeästi tärkeimpien kilpailijamaiden ansiokehityksen. Kehitystä ovat edesauttaneet esimerkiksi kilpailukykykysymys ja maltilliset palkkaratkaisut. Nyt on tärkeä keskittyä reaalisen kilpailukyvyn eli laadun kehittämiseen.

**SUOMEA PIDETÄÄN
PERINTEISESTI KORKEAN
TEKNOLOGIAN JA HUIPPU-
TEKNIIKAN MAANA, MUTTA
VIENTITEOLLISUUDEN
LUKUJEN OSALTA VÄITETTÄ
EI OLE HELPPO PERUSTELLA.
VIENNISTÄMME VAIN 6–7
PROSENTTIA ON KORKEAN
TEKNOLOGIAN TUOTTEITA.**

Suomea pidetään perinteisesti korkean teknologian ja huipputekniikan maana, mutta vientiteollisuuden lukujen osalta väitettä ei ole helppo perustella. Viennistämme vain neljä miljardia euroa eli noin 6–7 prosenttia on korkean teknologian tuotteita. Nokian huippuvuosina luku oli lähes kaksitoista miljardia euroa ja yli 20 prosenttia. Lasku ei selity vain mobiiliyritysten ahdingolla, vaan tilanne on muuttunut laajemmin.

Vientimme on myös melko yksipuolista ja lepää edelleen muuttaman kivijalan, kuten metsä- ja metalliteollisuuden varassa. Vienti koostuu laajalti välituotteista ja raaka-aineista sekä muuttaman alan

investointituotteista. Kulutustavaroiden osuus on vain noin kymmenesosa. Suomalaisten tuotteiden jalostusarvo on keskimäärin matala ottaen huomioon, että olemme korkeasti koulutettu korkean teknologisen osaamisen maa. Tämä tekee Suomen taloudesta riskialttiimman ja vähentää kasvun mahdollisuuksia. Esimerkiksi muiden pohjoismaiden vientiteollisuus on monipuolisempaa ja palveluvetoisempaa.

- ▶ Viennin jalostusarvoa on pyrittävä kehittämään. Tähän pitää pyrkiä koulutuksella, tuotekehityspanostuksilla sekä edistämällä investointeja.
- ▶ Vientiteollisuuden monipuolistumista on tuettava yritysten kasvu- ja kansainvälistymispanostuksilla. Samalla tähdätään myös suomalaisen palveluviennin sekä kulutustavaroiden menestykseen maailmalla.
- ▶ Yritystukien rakennetta pitää uudistaa niin, että ne kannustavat ennen kaikkea puhtaan teknologian ja korkean jalostusarvon tuotteiden kehittämiseen sekä tuotantoon.

Teollinen internet ja digitalisaatio

Neljäs teollinen vallankumous eli koneiden internet on jo täällä. Silti jo aiemmin käyttöön otettujen teknologioiden hyödyntäminen on jäänyt puutteelliseksi ja digitalisaatio on esimerkiksi julkisen hallinnon tai yksityisen palvelualan osalta vielä pahasti kesken. Monista pienistä ja keskisuurista yrityksistä puuttuu osaamista digitalisaation täysimääräisestä hyödyntämisestä. Se edellyttääkin työpaikoilla laajoja panostuksia henkilöstön osaamiseen. Erityisesti esimiehiä tulisi kouluttaa ymmärtämään digitalisaation hyödyt ja potentiaali.

Kehittyneiden maiden tuottamasta arvonnäyksestä merkittävä osa perustuu uusien teknologioiden ja innovaatioiden käyttöön-ottoon. Samalla nykyisen tuotannon ylläpitämisestä syntyvän

arvonlisän osuus pienenee. Teollisen internetin yleistymisen tulee vaikuttamaan maailmantalouteen laajasti. Nykyisistä suurista teollisuusyrityksistä monet saattavat menettää markkinaosuutta uusille teknologisesti kehittyneemmille kilpailijoille. Toinen esimerkki monen toimialan käytäntöihin vaikuttavasta uudesta teknologiasta on virtuaalivaluuttojen taustalla oleva lohkoketjuteknologia.

Suomella on teknologisen osaamisensa, innovatiivisuutensa ja korkean koulutustasonsa ansiosta hyvät mahdollisuudet kirriä digitalisaation ja teollisen internetin hyödyntämisessä globaaliin kärkeen. Se vaatii panostuksia. Elinkeinotukia tulisi muokata uusien teknologioiden käyttöönottoa ja innovaatioiden hyödyntämistä suosivaan suuntaan. Suomalaisen tietoliikenneinfrastruktuurin tulee olla huipputasoa, jotta voisimme olla kilpailukykyinen digitaalisten palveluiden tarjoamisessa maailmalle. Entistä tehokkaammat verkkoyhteydet ovat välttämättömiä.

**ELINKEINOTUKIA TULISI
MUOKATA UUSIEN TEKNO-
LOGIOIDEN KÄYTTÖÖNOTTOA
JA INNOVAATIOIDEN
HYÖDYNTÄMISTÄ
SUOSIVAAN SUUNTAAN.**

Koulutuksessa, tuotekehityksessä ja T&K-rahoituksessa on edesautettava digitalisaation ja teollisen internetin laajempaa käyttöönottoa.

- ▶ Pienten ja keskisuurten yritysten, julkisen hallinnon ja yksityisten palvelualueiden tuottavuutta ja innovatiivisuutta voidaan parantaa kannustamalla digitalisaation laajempaan hyödyntämiseen.
- ▶ Verkkoon ja digitalisaatioon liittyvää infraa, kuten nopeita tietoliikenneyhteyksiä on jatkuvasti kehitettävä.
- ▶ Kaikkien suomalaisten digitaidoista on pidettävä huolta, mutta erityisesti työikäisten osaamisen päivittämiseen on luotava kattavat ja joustavat mahdollisuudet.

Luonnonvara-aloilta kestävää kasvua

Luonnonvarasektoria tulisi kehittää Agenda2030-toimintaohjelman päämäärien ja Pariisin ilmastopimuksen periaatteiden mukaisesti. Suomen tulee sitoutua hiilineutraaliuteen vuoteen 2035 mennessä. Metsät toimivat tehokkaina hiilinieluinä ja siksi niiden kunnosta on pidettävä huolta koko Suomessa. Metsien kasvun turvaaminen, kestävät hakkuumahdollisuudet sekä metsäpinta-alan kasvattaminen luovat mahdollisuuksia myös monipuoliselle jalostustoiminnalle.

Biotalous ja luonnonvaroihin perustuvien elinkeinojen merkittävää potentiaalia tulisi hyödyntää laajemmin ja tehokkaammin. Jotta luonnonvarasektoria voidaan kehittää pitkäjänteisesti, tulisi panostaa metsien hoitorästien purkamiseen sekä kestävään metsätalouden ja luonnonhoidon rahoitusjärjestelmien parantamiseen. Pitkäjänteisyys on edellytys myös uusille investoinneille metsätuotteiden korkeaan jalostukseen. Uusia investointeja jalostukseen voidaan tehdä vain, mikäli raakapuun saanti on varmistettu.

Monipuolinen biotuoteteollisuus sekä puun käyttö rakennusmateriaalina ovat tärkeitä biotalouden ja Suomen vientiteollisuuden menestystekijöitä.

- ▶ Suomeen tarvitaan kansallinen metsästrategia, joka tähtää puun käytön lisäämiseen suhteessa kasvuun sekä metsäpinta-alan kasvattamiseen. Metsien vuotuinen kokonaiskasvutavoite on asetettava noin 150 miljoonaan kuutiometriin.
- ▶ Biotuoteteollisuudelle tulee luoda parempia toimintaedellytyksiä, jotta jalostusastetta voidaan nostaa ja uutta teollisuus- ja palvelutoimintaa synnyttää. Bioenergian ja biopolttoaineteollisuuden kasvua vientiyrityksiksi sekä rahoituksen saantia on tuettava.
- ▶ Raaka-aineiden ja tavaran kuljetukset on turvattava huolehtimalla riittävästä infrastruktuurista.

Kotimaista ruoantuotantoa tulee kehittää keskeiseksi vientialaksi

Suomalaisilla elintarvikkeilla on ainutlaatuinen maine puhtaina, terveellisinä, jäljitettävinä ja turvallisina. Näiden vahvuuksien vuoksi ruoantuotannosta on mahdollista kehittää nykyistä varteenotettavampi vientiala, jos alkutuotannon kykyä tuottaa kannattavasti ja kilpailukykyisesti riittäviä määriä raaka-ainetta kotimaiselle teollisuudelle onnistutaan kehittämään.

Elintarvikkeiden tuonti Suomeen (4,5 mrd. €, v.2016) on kolminkertainen vientiin (1,4 mrd. €, v.2016) verrattuna. Elintarvikkeiden kauppataaseen vaje vaatii edelleen ponnistuksia. Kansainvälisten markkinoiden avaaminen edellyttäisi tiiviimpää kansallista yhteistyötä ja myös valtiollaan panostuksia esimerkiksi innovaatio- ja kehittämistukien muodossa.

- ▶ Suomalainen päivittäistavarakauppa on kansainvälisessä vertailussa poikkeuksellisen keskittyntä. Se vaikeuttaa suomalaisten tuottajien ja jatkojalostajien tuotteiden näkyvyyttä sekä menekkiä. Päivittäistavarakaupan monipuolistumista tulee edistää.
- ▶ Uusien jakelukanavien syntymistä ja esimerkiksi verkko-kaupan monipuolistumista tulee edistää, jotta uusien tuotteiden markkinoillepääsyä ja kehittymistä voidaan nopeuttaa.
- ▶ Kansalliset julkiset hankinnat on kohdennettava voimakkaammin kotimaiseen ruokaan.

Riittävä huoltovarmuus on tärkeä säilyttää

Suomessa on pidettävä yllä riittävää kriisinajan valmiustasoa. Suomen vienti nojaa laivakuljetuksiin, joten alusten ja osaavan henkilöstön riittävyys on turvattava sekä turvattava riittävä Suomen lipun alla toimivien alusten määrä.

Energiantuotannossa huoltovarmuus tarkoittaa jatkuvaa riittävän energiantuotantoreservin ylläpitoa. Energiapolitiikassa tehtävien ratkaisujen täytyy olla sellaisia, että ne turvaavat riittävän kapasiteetin myös kriisinajan energiantuotantoon, olosuhteissa, joissa energian tuontiin ei voi turvautua. Myös ruokaturva on tärkeä osa Suomen huoltovarmuutta. Riittävä elintarvikeomavaraisuus ja kyky tuottaa ruokaa on kriisitilanteissa varmuusvarastoja tärkeämpää. Tästä syystä kotimaisen elintarviketeollisuuden toimintaedellytykset on turvattava.

Työllisyysaste nousuun

2

Suomen työllisyysaste on kohentunut viime vuosien kasvun ansiosta. Olemme kuitenkin merkittävästi jäljessä keskeisistä vertailumaista. Se tarkoittaa julkisen talouden tasapainossa jopa kymmentä miljardia euroa. Se myös tarkoittaa, että moni työtön ei ole omasta halustaan riippumatta työllistynyt. Suomen tulisi tähdätä korkeaan työllisyysasteeseen ja seuraavalla hallituskaudella työllisyystavoitteen tulisikin olla 75–78 prosentin pohjoismaista tasoa. Se edellyttää myös vaikeasti työllistyvien ja osatyökykyisten riittävän korkeaa työllistymistä.

Ikärakenteemme on muita Pohjoismaita epäedullisempi. Se tarkoittaa, että julkisen talouden näkökulmasta samaan suhteelliseen rahoitusasemaan pääseminen edellyttää jopa korkeampaa työllisyysastetta, mikäli emme halua vertailumaita korkeampaa veroastetta. Työikäisten määrä vähenee 75 000 henkilöllä vuoteen 2030 mennessä. Tarvitsemme maahanmuuttoa turvaamaan huoltosuhdetta ja hyvinvointipalveluja. Vuotuisen maahanmuuton tulisikin kasvaa merkittävästi, jotta työvoiman tarpeeseen voidaan vastata.

**POHJOISMAIDEN TEKEMÄT
PANOSTUKSET TYÖTTÖMIEN
TYÖLLISTYMISEEN
NÄKYVÄT SUORAAN ERONA
TYÖLLISYYSASTEESSA.**

Suomessa työvoimapolitiittiset määrärahat ovat pohjoismaiseen tasoon nähden alimitoitettut. Esimerkiksi Tanskassa työvoimahallinnon virkailijoita on työttömiin nähden neljä kertaa enemmän kuin Suomessa. Palkkatukimäärärahat taas ovat Suomessa vain neljänneksen Ruotsin tasosta väkilukuun suhteutettuna. Pohjoismaiden tekemät panostukset työttömien työllistymiseen näkyvät suoraan erona työllisyysasteessa. Jos Suomi tavoitelee pohjoismaisen tason työllisyysastetta, se edellyttää myös vertailukelpoista panostamista työvoimapolitiikkaan.

Suomalaisilla työmarkkinoilla ollaan joko kokoajatöissä tai kokonaan työn ulkopuolella. Pikkulapsivaiheessa tehty vapaaehtoinen osa-aikatyö on Suomessa melko harvinaista. Täysipäiväinen poissaolo työmarkkinoilta usean vuoden ajan johtaa siihen, että uran aikana tehdyt työtunnit jäävät naisilla keskimäärin merkittävästi miehiä alhaisemmiksi. Ero näkyy ansio- ja urakehityksessä sekä eläkeansioissa. Muissa Pohjoismaissa perhevapaat jakautuvat tasiasemmin miesten ja naisten välillä ja pienten lasten vanhemmat ovat useammin osa-aikatyössä. Perhevapaajärjestelmä tulisi uudistaa lähtökohtana vapaiden tasaisempi jakautuminen molempien vanhempien välillä. Uudistuksella tulisi tavoitella myös joustavampaa työn ja perheen yhteensovittamista.

- ▶ Työllisyysasteen tavoitteeksi on asetettava seuraavalla hallituskaudella 75–78 prosenttia.
- ▶ Työvoimapolitiittiset määrärahat ja palkkatukirahat on asetettava pitkällä aikavälillä vertailukelpoiselle pohjoismaiselle tasolle.
- ▶ Osatyökykyisten ja vaikeasti työllistyvien työllistymistä on edesautettava.
- ▶ Työperäisen maahanmuuton lisäämiseksi Suomi tarvitsee seuraavalla hallituskaudella laajan maahanmuuton kokonaisuohjelman.

- ▶ Perhevapaita tulee uudistaa siten, että ne kiintiöidään tasaisesti molemmille vanhemmille, jotta ne edesauttavat lasten hoivavastuun tasaisempaa jakautumista sekä naisten nopeampaa siirtymistä työelämään.
- ▶ Pienten lasten vanhempien osa-aikatyötä tulee edistää mahdollistamalla vapaaehtoiset joustot.

3

Liikenne, asuminen ja infrastruktuuri

Kaupungistuminen ja kasvukeskukset

Suomi on siirtymässä kasvukeskusten aikaan. Aiemmin muuttoliike suuntautui maaseudulta kaupunkeihin, nykyisin pienemmistä kaupungeista suurempiin kasvukeskuksiin. Työvoiman alueellinen kohtaanto-ongelma on vaikeimpia työmarkkinahaasteitamme ja sen on todettu pienenevän talousalueen kasvaessa. Väestötiheyden kaksinkertaistaminen kasvattaa tuottavuutta viisi prosenttia ja kaupungin asukasluvun kaksinkertaistuminen vastaavasti 3–8 prosenttia.

Työn perässä muuttaminen on Suomessa laskussa ja taustalla vaikuttavat pitkälti asuntomarkkinoihin liittyvät syyt. Asumisen hintataso voi kasvukeskuksissa muodostua työllisyyden pullonkaulaksi, jos asuminen vie liian suuren osan pieni- ja keskituloisten tuloista. Jos kohtuuhintaisten asuntojen puute pakottaa asumaan kaukana keskuksista, ovat työmatkat pitkiä ja kalliita. Pienipalkkaisimmille aloille on vaikea löytää työvoimaa erityisesti pääkaupunkiseudulla. Kaavoittamisella ja kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen rakentamisella tulisikin vastata nykyistä paremmin suurimpien kaupunkien kasvuun.

Liikenneinfrastruktuurin kehittäminen on niin ikään jäänyt jälkeen kasvukeskusten vauhdista. Kasvukeskuksien sisäistä joukkoliikennettä pitää kehittää, mutta myös kasvukeskusten välisien työmatkojen edellytyksiä tulisi parantaa. Kestävimmän mahdollisuuden tähän antaa raideliikenne. Helsingin ja Lahden välinen Z-juna on lisännyt työssäkäyntiä Helsingissä. Vastaavia mahdollisuuksia tulisi selvittää myös muiden kasvukeskusten osalta. Esimerkiksi Helsinki–Turku, Helsinki–Tampere tai Turku–Tampere -välien nopeiden raideyhteyksien rakentaminen pitäisi

käynnistää sekä pääkaupunkiseudun Pisara-radan rakentamista selvittää.

Maaseutu ja maaseutukeskukset tarvitsevat toimivaa palvelurakennetta sekä ennustettavia liikenneyhteyksiä. Työmatkaliik-kumista maaseudun ja kasvukeskusten välillä tulee tukea, jotta työn vastaanottaminen myös oman kotikunnan ulkopuolelta olisi kannattavaa ja mahdollista.

Peruspalvelut pitää pystyä turvaamaan koko maassa. Digitalisaatio tuottaa tähän uusia, kustannustehokkaita mahdollisuuksia. Samalla on huolehdittava heistä, joille digitaalinen palvelu ei voi korvata perinteisiä palvelumuotoja, jotta kansalaiset tulisivat kohdelluiksi yhdenvertaisesti. Palveluiden digitalisaatio vaatii tehokkaan tietoliikenneinfran ulottamista koko maahan. Myös väestön osaamisesta ja kyvykkyydestä toimia välttämättömien digipalveluiden asiakkaina, tulee huolehtia.

- ▶ Asumisen hintataso on pidettävä kohtuullisena suurimmissa kasvukeskuksissa, jotta matalapalkkaisillekin aloille löytyy työvoimaa. Asumiseen ei tulisi kulua yli 50 prosenttia nettotuloista. Kasvukeskusten tulisi varautua työn perässä muuttaviin kohtuullisella määrällä vuokra-asuntoja.
- ▶ Liikenneinfrastruktuurin on pysyttävä kasvun perässä. Kasvukeskusten tarpeisiin on rakennettava riittävä määrä teitä, raiteita ja joukkoliikennettä. Erityisesti kasvukeskusten sisäistä ja -välistä raideliikennettä tulee kehittää.
- ▶ Työntekijöiden pendelöintiä tulee tukea alentamalla työmatkakulujen verovähennysoikeuden omavastuurajaa ja nostamalla sen ylärajaa.
- ▶ Peruspalvelut pitää pystyä turvaamaan koko maassa. Edellytyksiä digitaalisten palveluiden hyödyntämiselle tulee edistää parantamalla tietoliikenneyhteyksiä koko maassa.

4

Tutkimus, innovaatiot ja kestävä oppiminen

Tutkimus- ja kehitystoiminnan rahoitus

Suomi on ollut aiemmin kansainvälistä huipputasoa TKI-panostusten suhteellisessa osuudessa, mutta muut maat ovat kirineet ohi. Parhaimmillaan TKI-investointeihin käytettiin 3,8 prosenttia bruttokansantuotteesta. Vuonna 2017 tutkimus- ja tuotekehitys-investointien kokonaissumma oli enää 2,7 prosenttia. Innovaatiopolitiikka elää aallonpohjaa. Vähennystä on tapahtunut erityisesti teollisuustoimialoilla.

**SUOMI ON OLLUT AIEMMIN
KANSAINVÄLISTÄ HUIPPU-
TASOA TKI-PANOSTUSTEN
SUHTEELISESSA OSUudessa,
MUTTA MUUT MAAT OVAT
KIRINEET OHI.**

Suomi myös tukee OECD-maiden keskitasoon nähden heikosti yritysten TKI-toimintaa. Suoria tukia myöntää vain Business Finland

ja viiden viime vuoden aikana tukien määrä on puolittunut. Koska kaksi kolmannesta TKI-rahoituksesta on yksityisten yritysten rahaa, ei osuutta bruttokansantuotteesta ole helppo kasvattaa pelkästään poliittisin päätöksin. TKI-toiminnan laajentaminen vaatii monipuolista yrityssektorin ja korkeakoulujen kanssa tapahtuvaa valmistelua. Korkeaan osaamiseen perustuvassa yritystoiminnassa myös tuloverotuksen tasolla on merkitystä.

- ▶ Suomessa on ryhdyttävä konkreettisiin toimiin tutkimus- ja kehitystoiminnan rahoituksen saamiseksi kansainväliselle huipputasolle neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta.
- ▶ Tutkimus- ja kehittämisinvestointeihin käytettyjä varoja tulee käyttää tehokkaasti ja laadukkaasti.
- ▶ Mahdollisuuksia innovaatiotoiminnan verotukseen tulisi selvittää.

Osaava työvoima

Arviolta miljoonan työkäisen suomalaisen osaaminen vaatii päivittämistä lähimmän vuosikymmenen aikana. Korkeatasoinen osaaminen ja kyky päivittää sitä on paras vastaus ilmastonmuutoksen sekä teknologian kehityksen aikaansaamaan työn murrokseen.

Työuraa edeltävä opetus on Suomessa hyvin järjestetty. Haasteemme on, että työuran aikainen kouluttautuminen ja osaamisen päivittäminen koskee vain harvoja. Aikuiskoulutukseen osallistuminen on laskenut Suomessa koko 2000-luvun. Haasteena on lisätä koulutukseen osallistumista erityisesti aliedustetuissa ryhmissä, kuten matalasti koulutettujen ja pitkäaikaistyöttömien joukossa.

Osaavan työvoiman riittävyys on keskeinen osatekijä Suomen talouskasvun ja kehityksen varmistamisessa. Teknologisen kehityksen myötä monet nykyisistä tehtävistä sekä tapamme tehdä työtä muuttuvat. Palkansaajan kannalta se tarkoittaa tarvetta jatkuvaan oman osaamisen päivittämiseen ja kehittämiseen työuran aikana.

Parhaat edellytykset jatkuvalle oppimiselle ja työelämässä menestymiselle antaa vähintään toisen asteen tutkinto, jonka jälkeen osaamista tulisi voida kehittää joustavasti myös työn ohessa.

Aikuisten jatkuva osaamisen päivittäminen vaatii soveltuvan koulutusinfrastruktuurin rakentamista. Tällä hetkellä korkeakoulujen rahoitusmallit ohjaavat voimakkaasti tutkintopohjaiseen koulutukseen. Uuden tutkinnon sijaan osaamista tulisi voida päivittää pienempinä osaamiskokonaisuuksina tai moduuleina, jotka tulisi suunnitella työelämän tarpeita vastaaviksi. Niiden suorittamisen tulisi olla joustavaa niin ammatillisessa koulutuksessa kuin korkeakoulutuksessa tai yhdistämällä eri koulutusasteiden opintotarjontaa. Koulutusjärjestelmän roolia työuran aikaisessa oppimisessa on tarpeen vahvistaa luomalla rahoitusmalleihin selkeämmät kannusteet jatkuvan oppimisen tarjonnan kehittämiseen ja lisäämiseen.

- ▶ Alanvaihtajia ja osaamistaan kehittäviä varten on luotava kaikille koulutustasoille tutkintoja pienempiä työelämälähtöisiä osaamiskokonaisuuksia, joita voi opiskella joustavasti työn ohessa.
- ▶ Peruskouluun ja toisen asteen oppilaitoksiin tulee luoda ”työelämä tieto” uutena pakollisena oppiaineena valmistuvien opiskelijoiden työllistymisen helpottamiseksi.
- ▶ Palkansaajalla tulee olla joustavat mahdollisuudet työuran aikaiseen oppimiseen. Koulutusjärjestelmän olisi kehitettävä työikäisille tarkoitettuja matalan kynnyksen polkuja koulutukseen. Koulutuksen rahoitusmalleissa tulisi olla selkeämmät kannusteet jatkuvan oppimisen tarjonnan kehittämiseen ja lisäämiseen.
- ▶ Työvoiman muuntokoulutusta ja alan vaihtamista tulisi tukea.

Mitä Suomessa tulisi verottaa ja miksi?

5

Suomen valttikortit kansainvälisessä kilpailussa ovat korkea osaamistaso, korkea teknologia ja innovatiivisuus. Ne edellyttävät kaikki riittävän suurta ja tehokkaasti toimivaa julkista sektoria. Osaavan työvoiman saannin ja yhteiskunnallisten instituutioiden toiminnan turvaaminen vaativat riittävää kokonaisveroastetta. Samalla julkiselta sektorilta on edellytettävä kustannustehokkuutta palveluiden järjestämisessä ja tuottamisessa.

**TYÖHÖN KOHDISTUVIEN
VEROJEN OSUUS KAIKISTA
VEROISTA JA PAKOLLISISTA
MAKSUISTA ON SUOMESSA
SUUREMPI KUIN EU-MAISSA
KESKIMÄÄRIN. PÄÄOMIA
JA VARALLISUUTTA TAAS
VEROTETAAN MERKITTÄVÄSTI
KEVYEMMIN.**

Veropohjan laajentaminen ja tiivistäminen avaisivat mahdollisuuksia pieni- ja keskituloisten tuloverotuksen keventämiseen. Työhön kohdistuvien verojen osuus kaikista veroista ja pakollisista maksuista on Suomessa suurempi kuin EU-maissa keskimäärin. Pääomia ja varallisuutta taas verotetaan merkittävästi kevyemmin. Viime vuosikymmeninä on tehty veropoliittisia ratkaisuja, jotka ovat ohjanneet verorakennetta voimakkaasti nykyiseen suuntaan. Varallisuusvero on lakkautettu, yritys- sekä pääomaverotusta kevennetty voimakkaasti ja veron kaltainen työnantajan Kela-maksu poistettu kokonaan. Palkansaajan verotusta ei ole suhteellisesti kevennetty yhtä paljon. Verorakennetta olisikin perusteltua muuttaa siten, että pääomien ja varallisuuden osuus nousisi ja työn laskisi. Näin työn tekemisen verotus säilyisi kohtuullisena. Tämä helpottaisi myös kansainvälisten osaajien saamista Suomen työmarkkinoille. Palkansaajan verotuksen ja pääomatulojen verotuksen tulee olla siinä määrin lähellä toisiaan, ettei synny houkutusta muuntaa ansiotuloja pääomatuloksi. Pienimpien ansiotulojen verotuksen keventäminen taas lisää kannustinta työllistyä.

- ▶ Verorakennetta tulee pitkällä aikavälillä kehittää siten, että työn verotuksen osuus laskee ja pääomien ja varallisuuden verottamisen osuus kasvaa.
- ▶ Erityisesti pieni- ja keskituloisten palkkaverotusta on kevennettävä kannustimien parantamiseksi ja työvoimaan osallistumisen edistämiseksi.
- ▶ Listaamattomien yritysten osinkoverotuksen kiristäminen yhdenmukaistaisi yritysten verokohtelua.
- ▶ Kokonaisveroaste on oikealla tasolla laadukkaiden julkisten palveluiden sekä osaavan työvoiman tarjonnan turvaamiseksi.
- ▶ Palkan ja pääomatulojen verotuksen tulee olla kohtuullisen samantasoisia keskenään, jottei synny houkutusta muuntaa ansiotuloja pääomatuloksi.

Yritysverotus – kohti pohjaa?

Yhteisöverotusta kevennettiin edellisellä hallituskaudella 24 prosentista 20 prosenttiin. Tavoitteena oli investointien houkuttelemisen Suomeen. Päätöksellä Suomi osallistui haitalliseen valtioiden väliseen verokilpailuun. Yhteisöverotuksen ja pääomaverotuksen taso on kansainvälisesti ollut jo vuosikymmeniä laskussa. Yksittäisen maan kannalta se on lyhyellä aikavälillä järkevää, mutta lopulta kaikki häviävät. Suomen tulisi aktiivisesti edistää yhteisen veropohjan sekä yhteisöveron vähimmäistason käyttöönottoa EU:ssa ja muilla kansainvälisillä foorumeilla. Ainoa keino rajat ylittävän aggressiivisen verosuunnittelun sekä haitallisen yritysveropohjilla kilpailun lopettamiseen, on kansainvälinen yhteistyö.

Harmaan talouden kustannuksiksi on arvioitu noin viisi miljardia euroa vuodessa. Maltillinen arvio on, että kokonaisveroastetta voitaisiin alentaa noin kahdella prosenttiyksiköllä, jos harmaa talous saataisiin kitkettyä. Vastaavasti jos kansainvälinen verokilpailu, aggressiivinen verosuunnittelu ja harmaa talous yleistyvät, täytyy Suomessa korottaa entisestään niitä veroja, joita ne eivät koske.

- ▶ Suomen on kansainvälisellä yhteistyöllä pyrittävä yhteisöverotuksen vähimmäistason syntymiseen ja verokilpailun torjumiseen.
- ▶ Suomen on oltava aktiivinen kansainvälisessä veroparatiisien, veronkierron ja harmaan talouden vastaisessa työssä.

6

Kiertotalous, energia ja ympäristö

Luonnonvarojen ja ilmaston kantokyky ylitetään tällä hetkellä reilummin kuin koskaan aiemmin ihmiskunnan historiassa. Jokaisella valtiolla, yrityksellä, järjestöllä ja palkansaajalla on oma vastuunsa globaalin kestävyyskriisin torjunnassa. Suomi tähtää fossiilisten polttoaineiden käytön merkittävään vähentämiseen. Ilmasto- ja energiapolitiikan tavoitteena tulee olla hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä ja keinovalikoiman on oltava laaja.

Suomella on hyvin koulutetun, innovatiivisen ja korkeaa teknologiaa hyödyntävän väestönsä ansiosta hyvät mahdollisuudet toimia ilmastopolitiikan eturintamassa. Ilmastopolitiikan yhdeksi tavoitteeksi on asetettava uusien työpaikkojen ja elinkeinon synnyminen sekä vanhojen uudistaminen. Keskeinen vaatimus on, ettei ympäristöystävällisempi tuotanto syökse ihmisiä työttömyyteen, vaan kestävämmän teknologian mukaisen tuotannon on kyettävä työllistämään työvoimaa.

Siirtymäajan on oltava riittävän pitkä, jotta talous ja ihmiset kykenevät sopeutumaan muutokseen. Liian nopeassa siirtymässä tulokset voivat olla vaikeasti ennustettavia ja riskit suuria. Uusiutuviin energiamuotoihin liittyvä teknologia kehittyy valtavaa vauhtia ja yhä suurempi osuus energiantarpeesta kyetään tulevaisuudessa kattamaan niillä. Energian saanti kaikkina vuoden ja vuorokauden aikoina edellyttää kuitenkin riittävää määrää perusvoimaa, johon uusiutuvat energiamuodot eivät toistaiseksi pysty. Kansainvälinen yhteistyö puhtaampien energiamuotojen ja niihin liittyvän uuden teknologian kehittämisessä on keskeistä hiilidioksidipäästöjen saamiseksi laskuun.

Työllisyyden ylläpitämiseksi on tärkeää ennakoida millaista osaamista, koulutusta ja muutosturvaa siirtyminen vähähiiliseen

ja energiatehokkaaseen yhteiskuntaan edellyttää. Lisäksi yritystukien rakennetta voidaan kehittää tuotantoa ylläpitävästä toiminnasta ilmastoystävällisen tuotannon kehittämiseen. Pitkällä tähtäimellä myös kulutuksen verotusta tulisi uudistaa tukemaan ilmastoystävällistä kulutusta ja kiertotaloutta.

- ▶ Suomen tulee pitää kiinni Pariisin ilmastopimuksen tavoitteista ja sitoutua hiilineutraaliuteen vuoteen 2035 mennessä. Työllisyystavoitteen tulisi olla keskeinen prioriteetti Suomen ilmastostrategian täytäntöönpanossa.
- ▶ Kestävän kehityksen tavoitteet on sidottava osaksi lainsäädännön ja budjetin valmistelua.
- ▶ Erilaisilla ympäristö- ja energiaveroilla tulee aktiivisesti ohjata ilmaston kannalta kestävään toimintaan niin energian tuotannossa kuin kulutuksessakin.
- ▶ Yritystukien rakennetta on kehitettävä siten, että ne kannustavat aiempaa paremmin kiertotalouteen ja vähäpäästöiseen ja energiatehokkaaseen tuotantoon.
- ▶ Siirtymisen ilmastoystävällisempään kulutukseen ja tuotantoon on tapahduttava niin, että se turvaa uusien työpaikkojen ja elinkeinon syntyminen sekä korkean työllisyyden.
- ▶ Uusiutuvien energiamuotojen tuottamisen teknologista kehitystä ja investointeja tulee edesauttaa. Tavoitteena tulee olla mahdollisimman markkinaehtoinen tuotanto.

Yhteenveto

Suomi on aiemmin ollut koulutus-tasoltaan ja TKI-panostuksiltaan kansainvälistä kärkeä. Samoin työn tuottavuuden kasvun osalta. Nyt olemme pudonneet kauas kärjestä. Korkean teknologian tuotteiden osuus viennistä on vain 6–7 prosenttia, viennin kilohinta noin kaksi euroa ja TKI-panostusten osuus bruttokansantuotteesta alle kolme prosenttia. Suomen on noustava takaisin kärkisijoille, jotta viennin arvo saadaan vahvaan nousuun.

Tarvitaan panostuksia aikuiskoulutukseen ja aktiivista työvoimapolitiikkaa, jotta talouskasvu ei tyrehdy osaavan työvoiman puutteeseen. Palkansaajalla on oltava oikeus oman osaamisensa kehittämiseen ja työnantajan on annettava siihen riittävät mahdollisuudet. Työllisyysaste saadaan pohjoismaiselle tasolle 75 prosenttiin vain, jos työttömyyden hoito ja aikuiskoulutus saadaan vastaavalle pohjoismaiselle tasolle.

Kasvu keskittyy suurimmille kaupunkiseuduille, joissa asumisen hinta on noussut tai nousemassa monelle pienipalkkaiselle kohtuuttomaksi. Tämä heikentää työllisyysastettamme. Työllisyysasteen nostamiseksi on pidettävä huolta riittävästä infra-

struktuuri-investoinneista ja asuntorakentamisesta, jotta työvoiman saanti ei muodostu yritysten kasvun pullonkaulaksi.

Viennin monipuolistumista, kansainvälistymistä, jalostusasteen kasvua ja digitalisoitumista voidaan edesauttaa kehittämällä yritystukien rakennetta ja verotusta, parantamalla koulutustasoa, lisäämällä TKI-panostuksia ja helpottamalla julkisen sektorin, yrityssektorin ja korkeakoulujen yhteistyötä.

Koulutusjärjestelmän ja verotuksen tulee tukea osaavan työvoiman saatavuutta ja kykyä kehittää osaamista työuran aikana. Työelämän tasa-arvo ja työhyvinvointi on nostettava kasvun ja tuottavuuden lähteiksi. Niiden jatkuvasta kehittämisestä on pidettävä kiinni kaikilla toimialoilla ja kaiken kokoisilla työpaikoilla.

Muistiinpanot:

STTK:n jäsenliitot

Ammattiliitto Nousu
www.nousu.org

Ammattiliitto Pro
www.proliitto.fi

Erityisalojen Toimihenkilöliitto ERTO
www.erto.fi

Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitto Jyty
www.jytyliitto.fi

Kirkon alat
www.kirkonalat.fi

Liiketalouden Liitto LTA
www.liiketaloudenliitto.fi

LUVA – Luonnonvarat
www.luva.fi

Meijerialan ammattilaiset MVL
www.mvl.fi

Palkansaajajärjestö Pardia
www.pardia.fi

Rakennusinsinöörit ja -arkkitehdit RIA
www.ria.fi

Suomen Erityisteknisten Liitto SETELI
www.seteli.fi

Suomen Konepäällystöliitto SKL
www.konepaallystoliitto.fi

Suomen Laivanpäällystöliitto SLPL
www.seacommmand.fi

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer
www.superliitto.fi

Suomen Palomiesliitto SPAL
www.palomiesliitto.fi

Tehy
www.tehy.fi

Vakuutusväen Liitto VvI
www.vvl.fi

